

פרשת ויקהל

בואו חשבון

באחת ממדינות אפריקה הגיעו הורים לחידון פומבי של ילדיהם בחשבון. והשאלה הראשונה היתה כמה זה $7+2?$

כל הילדים צעקו במקהלה: 10.

ההורים: "תנו להם עוד צ'אנס, תנו להם עוד צ'אנס...."

שוב נשאלה השאלה: כמה זה $6+3?$ והילדים ניחשו: 8.

ההורים: "תנו להם עוד צ'אנס, תנו להם עוד צ'אנס...."

"ניסיון אחרון," הכריז המורה המנחה, "כמה זה $4+5?$ והילדים עונים יחד: 9.

וההורים צועקים: "תנו להם עוד צ'אנס, תנו להם עוד צ'אנס...."

פרשיות השבוע שלפנינו ויקהל-פקודי הינן בעצם סיכום כולל של מלאכת המשכן. המעניין הוא שלאורכן של שתי הפרשיות חוזרת התורה בפרטי פרטים על נתונים שנכתבו בפרשיות תרומה-תצווה באריכות רבה וכעת ניתן לסכמם בהרבה פחות מילים, וזאת למרות שאין בתורה אות אחת מיותרת. לדעת מפרשים רבים רצתה התורה להטמיע בנו את העובדה שעשייה ללא חשבון וסיכום מדוקדק - אינה עשייה שלמה.

זהו בעצם הבסיס והמקור לכל המושג "חשבון נפש" שעל כל יהודי לערוך בינו לבין בוראו. שכן השאלה היחידה שעליה יצטרך האדם לתת את מלוא חומרת הדין לעתיד לבוא תהיה: כמה התקדמת בעבודת ה' בעזרת הכלים שעמדו לרשותך. שהרי לכל יהודי ניתנו כשרונות ומעלות באופן המיוחד רק לו, אם יערוך את חשבון נפשו כיאות ויכל לדעת כמה ניצל מכוחותיו כהוגן.

מסופר שנכדו של רבי ישראל מאיר הכהן מראדין - המכונה 'החפץ חיים' - פנה אליו בשאלה: "סבא, בן כמה אתה?" חייך החפץ חיים ואמר לו: "אענה לך על שאלה זו בהמשך." לאחר כמה דקות קורא לו הסבא ומושיט לו מעטפה: "זה מתנה מסבא." הנכד המנומס אמר תודה והתכונן לצאת.

"אינך מתכונן לספור כמה כסף קיבלת," שאל החפץ חיים את נכדו. "סבא, אותי לימדו שמתנה לא סופרים." חייך החפץ חיים ושיבחו: "תשובה נכונה. אכן, מה שמקבלים במתנה לא סופרים. וכיון שחיינו של האדם עלי אדמות הינם מתנה משמים - מה לו כי יספרם."

נכדו של החפץ חיים קיבל תשובה לשאלתו, אבל אנחנו נותרנו עם קושייה. וכי אצל החפץ חיים אין מושג של "חשבון הנפש?" אדם אינו צריך לפקח על שנות חייו לבל יתבזבו לשווא?

נחלק את חיי האדם לשני מישורים בהכללה גסה - ימים ושנים. אדם אשר מנצל כל יום בחייו להתקדם בעבודת ה' וברוחניות, בתיקון מידותיו ובעזרה לסובב, הרי שבכלל מאתיים מנה ומתוך הסיכום של כל יום תבוא ההתקדמות לידי ביטוי גם בסיכום השנתי.

פרשת ויקהל

אולם אדם שבסוף כל שנה יעשה מאזן כללי ולא חשבון פרטי בסופו של כל יום, ייתכן מאוד שהתקדמותו המזערית מרשימה אך ורק משום הזמן הרב שעבר מהחשבון הקודם, אבל בעצם אם נחלק את ההתקדמות של השנה האחרונה לימים - רוב הזמן עבר בבטלה אחת גדולה...

האגדה מספרת על אותו אדם שנקלע לבית הקברות של עיר גדולה, ולהפתעתו הרבה גילה שגילם של הנפטרים בעיר הוא תמוה ביותר. על אחת המצבות נכתב: "פ"נ... שנפטר בן שלוש שנים, הותיר אחריו זרע ברך ה," ואילו על מצבה סמוכה היה גילו של הנפטר כבן שנה ורבע, ומספר צאצאיו - לפי המצבה - נשק בשעת פטירתו למאה...

רץ מיודענו לרב העיר ושאל אותו: "רבנו, כלום מגיפה פרצה בעיר? מדוע נפטרו אנשים אלו בגיל כה צעיר?! ואיך תיתכן העובדה שילדו בגיל כה פעוט."? ענה לו הרב: "אצלנו בעיר לא כותבים את מספר שנות חייו של הנפטר בפועל, אלא רק את מספר הימים שניצל להתעלות בעבודת ה' ואותן צירפנו לשנים."

מובן מאליו שהיחיד שיוכל לדעת את התקדמותו האמיתית של כל נברא בעבודה המוטלת עליו - הוא בורא העולם חוקר לב וכליות. אך זאת למדנו מפי חז"ל בהזדמנויות שונות: "יודע צדיק נפש בהמתו," ו"לב יודע מרת נפשו."

אם נאמץ לעצמנו דרך זו של "חשבון הנפש" בצורה יומיומית, ואפילו אם כשלב התחלתי נבחר לעשות זאת רק במצוה אחת או יחסית למידה אחת שעלינו לתקן - הרי שנוכל להתקדם מעלה מעלה בשלבי הסולם הרוחני, ובעיקר נדע היכן אנו עומדים ומה עדיין לא כבשנו. רוב הסיכויים שבכך נחסוך מעצמנו את הצורך לבקש לאחר מאה ועשרים שנות חיים - צ'אנס נוסף...